

## מזיכרונותיו של דוד עזריאלי על בריחה מזרחה עם פרוץ המלחמה

תוכניתנו היתה להתקדם מזרחה ולחצות את פולין, אחר-כך להדרים אל רומניה, ומשם קיוונו למצוא דרך להגיע לארץ ישראל. יצאנו ברגל, ואת הלילה הראשון עשינו בפולטוסק, בבניין בית-ספר ישן, בחברת פליטים רבים אחרים. השכם בבוקר יצאנו שוב לדרך לכיוון העיירה וישקוב. כל-כך מיהרנו לצאת עד שבחפזוני נעלתי שני מגפיים באותו הגודל, אבל האחד חום והאחר שחור. כשהבחנתי בכך כבר היה מאוחר מכדי לחזור.

קטע המסע מפולטוסק אל וישקוב נשאר חרות בזכרוני, שכן כאן חלחלה להכרתי מציאות המלחמה כמות שהיא. עד אז היתה בעיני ההליכה בהסתר ביום ובלילה בגדר חידוש מעניין. בדרכנו פגשנו מאות פליטים אחרים ומפעם לפעם שמענו קולות ירי, אבל עד אז לא נתקלנו פנים אל פנים באימי המלחמה. בין פולטוסק לווישקוב ראיתי את החללים הראשונים בחיי - לא בני-אדם אלא פרות וסוסים שנהרגו ברסיסי פצצות ואש מקלעים של מפציצים גרמניים. מראה גוויתיהם של בעלי-החיים שמתו על לא עוול בכפם הניח בי כנראה רושם שלא נמחה עד היום, שכן במסענו בפולין ב-1990 שבת וסיפרתי על כך לבנותי ארבע פעמים לפחות. בכל פעם שכחתי שכבר הזכרתי קודם לכן את המראות האלה ואת שברון הלב שהרגשתי למראיהם. באותו היום אף הבנתי בפעם הראשונה שאולי ראוי גם לי לחשוש לחיי.

\*\*\*\*\*

העיירה וישקוב שוכנת בצומת דרכים, וסמוך אליה נפגשים הנהרות פוג וליוויץ וזורמים בערוץ אחד עד שהם נשפכים אל הוויסלה. הצומת הזה היה בעל ערך אסטרטגי הן לפולנים והן לגרמנים בתורת נתיב גישה אל מרכזי התעשייה והמסחר שבוורשה. חמישים שנה לאחר המלחמה, כשעברנו דרך וישקוב, ביקשתי מן הנהג שלנו לעצור על-יד הגשר שעל הנהר. גשר חדש נבנה במקום הגשר הישן שעליו חצינו את הנהר, פנחס ואני והאחרים, בשנת 1939. יצאנו מן המכונית וירדנו ברגל אל הגדה המגודלת עשב ועצים. הנוף לא היה שונה הרבה ממה שהיה באותו היום שבו שכבנו על שפת הנהר הזה, עייפים ומפוחדים, והגענו לכלל מסקנה שאין בררה אלא לעבור על פני הגשר קודם שיפוצצוהו הכוחות הגרמניים המתקדמים.

\*\*\*\*\*

ב-5 בספטמבר 1939 שכבנו, בני לווייטי ואני, בין השיחים שעל גדת הנהר לא הרחק מן הגשר. מדי כמה רגעים נשמעה יללת צופרים, אבל בין הפצצה להפצצה רבצה על העיר שלוות דומיה מוחלטת. הרגעים שבין ההתקפות היו רוגעים כאילו נעצרו החיים כליל, והדממה הנסוכה על הארץ הפילה עלינו תרדמה. כל התקפה רועמת מן השמיים היתה מטלטלת אותנו באכזריות מן השינה הטרופה, וכשנדמו קולות ההתקפה היינו שבים

ומתנמנמים. פנחס נרדם וגזע עץ חבוק בין זרועותיו, וכל-כך עייף היה עד שלא התעורר גם

מן ההתפוצצויות. לעולם לא אשכח את מראהו של אחי בין החמש-עשרה, שהוסיף לישון בעת ההתקפה ובתוך שנתו אימץ את העץ אל לבו בחזקה והתייפח: "אוי מאמעלע, מאמעלע!"

כל שעות אחר-הצהריים רבצנו בין השיחים עד שפסקו ההתקפות מן האוויר. עם דמדומים עברנו לבסוף את הגשר ומיהרנו אל העיירה הבאה בדרך, נָגְרוּב. כשירד הערב היינו רצוצים וסחוטים, והחלטנו שאיננו יכולים ללכת עוד ושכבנו לנוח בצד הכביש. עוד אנו מתארגנים לשינה ראינו עגלה מתקרבת לעברנו ועליה בני-אדם - יהודים מווגרוב, ששמעו שזרם גדול של פליטים קרב ובא מכיוון מערב ויצאו להושיט להם עזרה. האנשים לקחו אותנו עמם והביאונו אל בתיהם, האכילו אותנו, העמידו לרשותנו את מיטותיהם והרעיפו עלינו טוב לב במידה מרובה כל-כך עד שנשבעתי שלא אשכח אותם לעולם.

מתוך: דוד י' עזריאלי, צעד אחד לפנים, יד ושם, ירושלים 1999, עמ' 26-28, 34-38.